

שימור גן בוני ירושלים ופיתוחו

אדר' אבי משיח

צילום | אבי משיח

ראש העיר בטקס חניכת הגן

מבואת הכניסה הצפונית לגן והעליה לשביל העתיקות
צילום | אדר' אבי משיח

מטרת העבודה הייתה להרחיב את אפשרויות השימוש בו, בעבור הציבור הרחב, ולפתחו כגן ארכאולוגי, הפונה לקבוצות ילדים ונוער השוהים בו במהלך ביקורם בעיר.

בקו החומה הגובלת בגן ("חומת הארמנים") אפשר לזהות בבירור שבע תקופות שונות של חומת העיר, ובהן: חומה חשמונאית, הרודיאנית, ביזנטית, פאטימית, צלבנית, איובית ועות'מאנית. כמו כן, במקום קברים מתקופת הבית הראשון ומבנה תעשייתי גדול מאותה תקופה. את האזור חפר בשנות ה-70 הארכאולוג מגן ברשי, ולאחר מכן הוא הוסב לגן עירוני במימון קק"ל קנדה.

פעולות השימור כללו בשלב ראשון עקירה של צמחייה שהשתרשה בחומות והדברתה. השרידים טופלו: ראשי הקירות יוצבו ונאטמו, אבנים חסרות הושלמו וכך גם חומר מליטה

בעת שימור חומת הארמנים (2009) בפרויקט שימור חומות ירושלים (2007-2012), נוצר צורך בפעולות לשימור שרידי החומות הקדומות בגן בוני ירושלים, שזוהו בהן תהליכי בליה מואצים. הגן המצוי למרגלות חומת העיר העתיקה, בחלקה הדרומי של החומה המערבית, משתרע על שטח של כ-8 דונם. בשטחו שרידי חומות מתקופות שונות, אשר שמרו על תוואי אחיד במשך שנים רבות, מדשאות ושבילים. הוא משמש מקום שהייה פעיל בעבור תושבים וקבוצות תלמידים רבות. למרות זאת, לא הותקנו בו מתקני ישיבה ושילוט, ועם השנים הוא הוזנח והיווה סכנה בטיחותית לשוהים בו.

בשל זיהוי הפוטנציאל לשדרוג הגן, יזמה רשות העתיקות פרויקט שימור ושיקום, בתמיכתן של הרשות לפיתוח ירושלים וקרן ירושלים.

המאורעות בכל תקופה. צבע מובחן ודמות אופיינית מייצגים בשילוט כל תקופה, להקלה על הזיהוי בהמשך המסלול. השילוט בתחנות מוקדש לתקופות השונות הנראות בן, במרכזו של כל שלט המחשה גרפית של האזור הסמוך לו. הגן נחנך ב-28 באוקטובר 2012, בנוכחות ראש העיר מר ניר ברקת ומנהל רשות

עליהם מרכיבים אשר יעשירו את חוויית הביקור במקום. העבודות התמקדו בטיילת הגן הראשית (טיילת עבר-הווה) ובשביל העתיקות העובר סמוך לחומה בין השרידים. הכניסה לגן היא דרך שתי מבואות: דרומית וצפונית, שבהן ממוקם שילוט הסבר על הגן ומרכיביו. בטיילת הגן שולבו ארבע תחנות מוצלות,

במישקים. בפעולת ההתערבות הקפדנו על הבחנה ברורה בין התקופות השונות בחומה. זאת על ידי התאמה לגוון ולטקסטורה של חומר המליטה המקורי המצוי בה. פעולות הפיתוח הופקדו בידי צוות מקצועי רב-תחומי, שהקיף את היבטי התכנון של כל מרכיבי הגן. מטרת התכנון הייתה לחזק את ערכי המקום הקיימים ולהוסיף

▲ תחנת תצפית הצופה לעיר החדשה
 ▼ סרגל זמן ירושלים שניצב בתחנת המבואה של הגן

▲ מבט לטיילת הגן הראשית
 ולתחנות ההסבר שבה

העתיקות מר שוקה דורפמן. כמות מבקרים מרשימה פוקדת אותו בכל יום. גן זה הוא דוגמה לגן ארכאולוגי עירוני הנותן מענה לצרכים מגוונים של המבקרים. לאורך הדופן החיצונית של החומה הדרומית קיימים שרידים ארכאולוגיים רבים, שיכולים לזכות לטיפול דומה לטובת המבקרים הרבים השוהים סמוך להם.

זים | הרשות לפיתוח ירושלים וקרן לירושלים
 תכנון אדריכלי שימורי | אדר' אבי משיח, אדר'
 עידו רוזנטל, יובל אברהם
 תכנון הנדסי שימורי | אינג' עופר כהן, אינג' יעל
 רוזנטל
 ראשי צוותי שימור | פואד אבו טאעה,
 טסגאי איסמהין
 עיצוב שילוט וריהוט גן | סטודיו אבידני
 אוצרות | גלית ליטני
 איור | נועם נדב

שמוצגות בהן תקופותיה של העיר וביטויין בחומה. בתחנות הותקנו ספסלים וריהוט גן שעוצבו במיוחד למקום. לאורך הטיילת הוקמו גם שתי עמדות תצפית, הצופות אל העיר החדשה. לאורך שביל העתיקות שולבו גופי תאורה, מאחזי יד, מעקה ומוקמו שלטי הסבר על אודות השרידים.

צוות התכנון הקפיד לייצר שפה אחידה לכל רכיבי הפיתוח של הגן: השילוט, הספסלים, פחי האשפה ועמודי המחסום. שפה העיצוב מינימליסטית ואוורירית, ולפיכך אינה מאפילה על נוף הגן ועל מרכיביו ההיסטוריים.

מחשבה רבה הושקעה בשילוט הגן כדי לפשט ככל הניתן את המורכבות ההיסטורית בעבור המבקרים. סרגל תקופות, שגובהו 2 מטרים וחצי, מציג את הרצף הכרונולוגי של ירושלים ומסביר בקצרה את עיקרי

